

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Факультет філології
Кафедра журналістики

Хороб Соломія

Хрестоматія

для дисципліни «**Публіцистика: практичний аспект**»

Додаткові матеріали до практичних занять

м. Івано-Франківськ

Зміст

1.Матеріали до теми: Публіцистична стаття	3
2. Матеріали до теми: Нарис	11
3.Матеріали до теми: Замальовка	15
4. Матеріали до теми: Памфлет	16
5.Матеріали до теми: Колонка	28
Критичні матеріали до теми.....	31
6. Матеріали до теми: Есе	34
Критичні матеріали до теми.....	37

Матеріали до теми: **Публіцистична стаття**

Іван Франко «Формальний та реальний націоналізм»

Першоджерело: <https://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1889/FormalnyjIRealnyjNacionalizm.html>

Кілька уваг про ІХ і Х випуск «Правди»

Перший раз по довгих роках в літературі нашій наклонулась суперечка про принципіальне питання. Як розуміти націоналізм? З легкої руки порушила се питання «Правда», уважаючи націоналізм за щось вороже т[ак] зв[аному] космополітизмові. Упіннення, котрі та редакція з рації того космополітизму вважала потрібним дати галицько-руській молодіжі, викликали посеред неї справедливе обурення, котре й проявилось в відповіді «Одного з молодіжі», надрукованій (по-руськи і руськими буквами) в краківському «Ognisku». Рівночасно і добродій Чудак в «Зорі» розібрав се питання і принципіально, і практично з погляду на Галичину й Україну, а спеціально на українсько-руську літературу.

Вся читаюча публіка мусить бути вдячна редакції «Зорі» за поміщення тих многоцінних статей д. Чудака, котрі, крім багатства нового матеріалу, визначаються таким смілим та глибоким аналізом важних і насущних питань нашого духового й літературного розвою. Тим інтересніше було для нас прочитати в двох останніх випусках «Правди» кілька статей і заміток, що прямо чи посередньо піднімають дискусію про те саме питання; ми думаємо, що й для читателів «Зорі» не лишнім буде познайомитись трохи докладніше з поглядами того вісника, що мав бути органом, зв'язуючим інтелігенцію українську з галицькою, а обі разом з духовими інтересами демократичної та поступової Європи.

На превеликий жаль, майже від самого початку редакція «Правди» сама собі зробила неможливим сповнювання того завдання, ставлячи все діло на чисто формально-національному пункті, мірячи всі питання абстракційною національною мірою. Ми далекі від того, щоб нехтувати вагу національного питання, т[о] є[сть] розвою народності у всіх її питомих формах (мові, звичаях, одежі і т. і.); але все-таки не хочемо ніколи забувати, що розвій народності є тільки одним з проявів розвою народу, проявом рівнорядним з розвитком економічним, громадським, освітнім і т[ак] і[нше]. Певна річ, він тісно в'яжеться з усіма тими проявами розвою; але ж власне для того не можна його уважати за щось кардинального, найважливішого і виключно миродайного: розвій народності без розвою живого народу, його добробуту, освіти, рівності громадської і прав горожанських є або пустою мрією, доктриною або штучним, тепличним витвором.

Національна література, штука і т. і. мусить же бути впливом живої потреби нації і заспокоювати ту потребу. Нація, котра помирає з голоду, в котрій 90% людей не вміє ні читати, ні писати і не має де facto ніякої політичної волі, – така нація потребує хліба, азбуки і конституції; театрами, концертами національними, романами й поезіями дуже мало їй можна прислужитися.

[Дуже різкий приклад нерозуміння сих елементарних речей побачили ми в відозві кружка руської академічної молодіжі в справі першої прогульки артистичної чи, радше, устроєння ряду концертів по провінції для побільшення фонду на будову руського театру у Львові. Підносячи се діло, – правду кажучи, діло добре і корисне, але не так-то дуже тяжке, ані важне, – до висоти важного патріотичного подвигу, молоді охотники до концертів не просять, а завзивають усіх інтелігентних русинів по провінції зав'язувати комітети для устроювання концертів, завзивають навіть простий люд, щоб спішив їм з поміччю; і се в хвилі, коли газети руські переповнені звістками про неврожай, про грозячий голод, про заразу худоби, про грозячі екзекуції податкові! Сей факт найліпше показує, до якої безсердечної іронії може довести людей щирих і гарячих чисто формальний патріотизм, без уваги на потреби, життя і інтереси живого народу. Ми боїмось навіть подумати, з яким чуттям прочитали сю відозву наші селяни, серед котрих панує вже тепер нетямний переполох перед голодом і руїною, і що вони подумують про патріотизм авторів тої відозви.]

На лихо, редакція «Правди» або не бачить сього, або хоч бачить і зазначає факти, то не робить з них найпростіших висновків, щоб їх зложити в органічну цілість. І так, н[а]пр[иклад], вона вважає українську штунду «цілком логічним добутком усієї суми тих життєвих обставин, до яких привело українсько-руський народ общерусское благо» (Правда, X, 65), т. є. попросту впливом обрусення, а не впливом розвою думки релігійної, що почався ще в XVI і XIII в. і був тільки зупинений обрусенієм і централізацією московською, а також розвою обставин соціальних, котрий з обрусенієм не має нічого спільного. Далі, редакція «Правди» хоч подає досить фактів економічних злиднів та руйнування українського народу, то, проте, якось ніколи не доходить до позитивної думки, як запобігти тим злидням і тому руйнуванню, а не доходить головно через те, що всі ті факти чисто економічні не раз і зовсім непотрібно підливає національним соусом.

Вкінці і в самому національному питанні редакція «Правди», хоч ясно бачить, що головне лихо українського діла в Росії лежить тепер в браку політичної волі, то все-таки, любуючись в голосних і доволі фразистих наріканнях на деспотизм, досі ані разу не зняла речі про те, що треба робити українцям, щоб повалити той деспотизм і здобути політичну волю. Противно, повторюючи раз по разу, що українцям в Росії тепер нічого робити не можна,

що там не тільки уряд, а й уся (або мало що не вся) інтелігенція і раса московська напосідається на знищення української народності, редакція «Правди» немовбито силкується доказувати, що українці за політичну волю боротись не думають і що навіть виборення політичної волі Україні нічого не допоможе, бо зміцнить силу її завзятух ворогів, пажерливих москалів.

А в такім разі ми бачимо для російської України тільки два виходи: або погибати помимо всяких голосінь о повній самостійності, або ждати якогонебудь чуда, якоїсь європейської катастрофи, котра б одірвала Україну од Росії і зробила з неї щось подібного до нинішньої Болгарії. В обох разях програма «Правди» зводиться на азіатське, фаталістичне слово «ждати». Як на орган, що має бути посередником між Україною. Галичиною і Європою, се досить таки дивоглядно.

Не менш цікавий і ось який факт. В самих принципіальних статтях «Правди», як в статті «Національне питання в Росії» та в відповіді «Зорі» на статті д. Чудака, не бачимо того, що називається історичним і порівнюючо-історичним ґрунтом. Вказується там звичайно на таке чи інше явище, дається тому явищу така чи інша назва, згадується часом і про те, що явище таке тягнеться от уже тільки роки або століття, але ніколи не порушується навіть питання: що за причина сього явища? Відки воно взялось і чим піддержується? Чи є такі або подібні явища в других краях і як вони там проявляються? А прецінь же се питання дуже важні, трохи чи не найважніші для доброго розуміння даного явища!

Візьмемо приміри. В статті «Національне питання в Росії» виказано, що Росія – не знати докладно, чи сам тільки уряд, чи й уся суспільність російська, – утискає здавен-давна і утискає досі Україну, не дає розвиватись її національному життю. Правду кажучи, нового в цій статті не сказано нічого; новим в ній являється хіба метод писати статтю про національне питання в Росії по самому майже Каткову. Бо й справді, три чверті тої статті зложені з довгих виписок із катковських статей, що друкувались в «Московских ведомостях», «Современных известиях», «Русском вестнике» 1863 – 1866 років.

Кого думав автор повчити сими виписками про речі, мелені й перемелені і в Росії, і у нас, – годі зміркувати. Але що виписками тими він поставив діло в темний кут, даючи догадуватись раз, що се були погляди уряду, другий раз, що так думала вся суспільність російська, – се зовсім не добре. Не добре й те, що, вказуючи такі погляди чи то уряду, чи суспільності російської, він не запитав себе: а яка була причина тих поглядів? Звідки у Каткова і його товаришів взялась та ідея «государственности» і що в тій ідеї є таке, що додавало їй ваги? Бо треба ж признати, що хоч яким там чоловіком був Катков, але все-таки

глупим невіжею він не був, але замолоду пройшов ліберальну школу вкупі з Герценом, Белінським, Бакуніним і др.

Хоча б і подумати так, що ідею «государственности» він підхопив і розвивав для кар'єри особистої (воно не зовсім вірно, бо ідея та була угловим каменем гегеліанської філософії, котрою пройнявся Катков замолоду в кружку Станкевича), то все ж таки хоч у людей, котрі слухали його слів і признавали їм правду і йшли за ними, признати треба якесь переконання, щось більше, ніж страх за свою шкуру і ніж бажання кар'єри. І далше: чи автор думає, що один тільки Катков в усьому світі, одна тільки російська, чи спеціально московська суспільність хоруге ідеєю «государственности», т. є. державної цивілізації і нівеляції? Чи він не бачить, що діється нині в конституційній Німеччині? Чи не знає, як поступає Бісмарк з поляками та ельзасцями? Чи не чував ніколи, що німецький філософ Гартман (той самий, що видумав Київське князівство) видумав також слово *ausrotten* як квінтесенцію поступування уряду німецького з поляками?

Не можу допустити, щоб автор не знав сього, – він же ж і «*Revue contemporaine*» в оригіналі цитує, значить, все-таки знає дещо про Європу. А коли знає, то чому не згадує про ті факти, такі необхідні для оцінки російської катковщини? Отсим-то й ба, що і Бісмарк, і його Гартман, нищачи поляків у Познаньщині, руйнуючи Ельзас для того тільки, щоб викоренити там елемент французький і симпатію до Франції, роблять се виключно іменем улюбленого редакцією «Правди» націоналізму, іменем «чистоти раси» і «однорідності національної держави», т. є. іменем таких речей, до котрих редакція «Правди» зітхає, як до найвищих ідеалів цивілізації людської і поступу політичного.

Не завадить звернути увагу на статейку [Уживаю сього слова, бо годі ужити іншого, хоч ред. «Правди» в назві статейка вбачає зневагу і дає д. Чудакові лекцію ввічливості за те, що працю Хенера...] «Про національно-політичне виховання» (вип. X, 1 – 4), де редакція з тою самою міркою виключного націоналізму підступає до справ галицько-буковинських.

Скелет аргументації тої статейки чисто догматичний. У кожного народу були і є свої ренегати, свої запродавці, свої зрадники, своє, так мовити, сміття. Має таке сміття й галицько-руська суспільність, а є ним, звісна річ, так звані «общерусские». Се результат патологічного становища й національної руської суспільності і урядових сфер, – значить, до дезинфекції і оздоровлення ред[акція] «Правди» покликає й суспільність, і урядові сфери. Суспільність повинна зазброюватись освітою, вольним словом, сміливою думкою і солідарністю, а уряд не повинен сприяти розростові того, що ми називаємо нашим руським сміттям, бо прецінь же не від кого, як від уряду, залежить

обставити школу такою чи іншою професурою, такими чи іншими підручниками.

Не знаємо, чи дуже вдячний буде уряд галицький редакції «Правди» за її мудру раду; але нам здається, що ся рада – та не так-то дуже й мудра, а навіть не зовсім чиста. Редакція «Правди» не зовсім вірно думає, що не від кого, як від уряду, залежить обставити школу такою чи іншою професурою. Може, воно в Росії й так, а у нас не зовсім так. У нас є [так] при обсаджуванні професури, коли з двох компетентів на якийсь місце учитель «об'єдинитель» викажеться ліпшою кваліфікацією і більшими заслугами, ніж учитель «українофіл» (впрочім, про погляди політичні при обсаджуванні «професур» уряд не має права й питати кандидатів), то уряд без потоптання справедливості не може дати сього місця українофілові, а мусить дати його об'єдинителеві.

Радячи урядові поступати противно, ред[акція] «Правди» в своїм великім лібералізмі попихає його на дорогу протекцій, непотизму і несправедливості, а все іменем єдиного, непорушного принципу націоналізму! І дарма редакція застерігається проти такої дезинфекції, яку справлено процесами Ад[ольфа] Добрянського і сп[ілкі], – бо, раз прикликавши уряд мішатися в наші партійні відносини, судити, що у нас є «сміття», а що чисте зерно, протегувати одних, а не давати розросту другим, подається такі преміси, з котрих дезинфекція в роді процесів Добрянського є тільки простим впливом логічним.

Та й самі ті прозвища «сміття», «ренегати», «запроданці»! Як легко ними кидати, а як тяжко дійти з ними до якого-небудь ладу! Вже се одно, що в Галичині обі партії руські завзято кидають одна на одну тими прозвищами, повинно б наказати редакції «Правди» бути осторожною. Та й що значить слово «ренегат»? Значить чоловіка, котрий негує, відкидає те, що до нього вважалося як *positum*, як щось нерушиме.

В таким разі Шашкевич, відкидаючи нерушиму до його часу церковщину і етимологію, з повним правом міг бути названий ренегатом, і кожний напярмок, котрий свої принципи вважає за *positum*, за річ, обов'язкову для всіх, має таке саме право назвати ренегатом всіх тих, що не держаться його принципів. Значить, вартість сеї назви чисто суб'єктивна: я прикладаю до другого свою особисту мірку, і коли він під неї не підходить, так зараз і ренегат! А що дехто з цих наших «ренегатів», з того нашого «сміття» (н[а]пр., Наумович, Дідицький і др.) зробив для розвою галицько-руської суспільності і простого народу десять раз більше, ніж деяка сотня неренегатів, про се редакції «Правди» байдуже, бо се не підходить під мірку виключно національну.

І знов тут приходиться нам повторити те, що ми сказали вище. Ред[акція] «Правди» сміло гукає: ренегати, сміття, запроданці, – а навіть думкою не збігає

в той бік, щоб запитати себе: а відки ж вони взялись? Що їх породило і що їх держить на світі? Правда, ред[акція] «Правди» склоняється до признання, що крім запроданства, т. є. рублів, є тут ще щось інше, є відповідний ґрунт, є «атмосфера, що сприяє зростати бур'яну». Що се за ґрунт, яка се атмосфера, редакція не вияснює, хоч се, мабуть, повинно б бути першим її ділом, коли хоче подавати рецепти санаційні.

Що ґрунт такий справді єсть і то не в самій інтелігенції, а і в простім народі, і то не лиш в темнім, а і в освіченім, на се ми подаємо ред[акції] «Правди» ось який факт, – нехай розміркує! Був час, що «Наука» Наумовича мала около 3000 передплатників, число, до якого ніколи не доходила жодна часопись українофільська. «Наука» та держиться й досі, і народ читає її з уподобанням, помимо процесів, еміґрації Наумовича і заказів консисторіальних і т. ін. «Правда русская» Гр. Купчанка розходиться між народом також дуже численно; ми знаємо случаї, що навіть в селах, як на наші обставини, найбільш освічені мужики передплачують її потайки, боячись священника-народовця і заказу консисторіального, і хоч мають читальню, то газету Купчанка читають приватно по хатах і ховаються з нею, як з не знати яким добром, – і се ті самі мужики, що устроюють урочисті вечорниці в пам'ять Шевченка й Шашкевича!

А не забуваймо, що і між інтелігентними галицько-руськими «запроданцями» знаходяться люди, котрі, чи то за мужиком, чи за справою язика та письма руського десять раз сміліше уймуться, десять раз скоріше наразяться властям і всяким сильним мира сего, ніж не один народовець. Не забуваймо, що між тими «запроданцями» знаходились і знаходяться люди, що весь вік живуть в найскромніших відносинах, в тісноті й бідності, служачи справі, котра їм видається справедливою, що не вагуються наложити руку на себе, коли побачать, що діло, в котрому вони бачили силу і честь народну, упадає. Коли чую, щодо таких людей прикладається слово «запроданці», то все мені пригадуються давні відьми та чарівниці, котрих усякі ортодокси палили на стосах за те, що вони запродались чортові, хоч ті нещасні запроданці жили звичайно в найбільшій нужді і ніколи не мали ніякої користі з того запродання.

З такою самою формально національною міркою ред[акція] «Правди» підходить до міркування про відносини русинів до літератури російської. Правду мовити, ми гаразд не тямимо, що в сій справі неясного і що треба вияснити. Відносини українсько-руської (але не общеруської) інтелігенції до російського письменства і до великоруського, чи московського народу повинні бути такими самісінькими, як і до всякого іншого письменства, чи то до французького, чи до шведського, як і до кожного з сусідніх народів: хто хоче і має на те спроможність, нехай читає, нехай стежить, як хоче, письменство. І, сказавши сю непохитну догму, ред[акція] «Правди» думає, мабуть, що сказала

не знати яку мудрість, хоч на самому чолі тої мудрості сама поклала фатальні слова: ми не тямимо гаразд. А коли не тямите, так пощо ж догми ставите і другим вірити в них приказуєте? І пощо, не тямлячи гаразд діла, подаєте перед усією Україною донос на Товариство Шевченка, що ось, мовляв, воно в своєму органі устами добродія Чудака пропагує «общеруськість»? Чи се гарно, чи се до лиця українсько-європейському органу?

А що воно справді так, що ред[акція] «Правди» не тямить і не хоче тямити того, про що взялась відповідати «Зорі», се видно вже з вищенаведених слів її доктринерської і пустої догми. Д[обродій] Чудак в «Зорі» навів цілу купу фактів, щоб показати, що література російська для русинів-українців має далеко іншу, відмінну вагу, ніж всі другі літератури європейські; відповідаючи «Зорі», повинна б була редакція «Правди» поперед усього вдарити на сей пункт, розібрати і розважити ті факти. Так ні, ред[акція] «Правди» замість того виголошує свою догму і думає, що нею вже відразу прикрила всі аргументи д. Чудака.

Але для нас, галицьких русинів, котрі на собі самих досвідили, як безмірно відмінний вплив мали на нас твори Ауербаха, Шпільгагена, Дюма, Діккенса і др[угих] європейців а твори Тургенева, Толстого, Щедрина, Успенського, Решетникова та Некрасова і др., – для нас ся догма ред[акції] «Правди» є тільки в'язанкою пустих слів, нічим більше. Коли ред[акція] «Правди» не тямить гаразд, чому се так, то ми їй скажемо. Коли твори літератур європейських нам подобались, порушували наш смак естетичний і нашу фантазію, то твори росіян мучили нас, порушували наше сумління, будили в нас чоловіка, будили любов до бідних та покривджених. Отсе іменно, а не пропаганду общеруськості, мали на меті давні статті д. Українця в «Правді», це показує й стаття д. Чудака в «Зорі».

Правда, статті ті, крім загальнолюдського, демократичного боку, мають ще й бік політичний, і ред[акція] «Правди» проти нього загордилась знов догмою: відносини русинів до московського народу повинні бути такі самі, як і до всякого другого народу. Дивно нам, що се говорить редакція органу політичного, котрій мусять бути відомі реальні факти й обставини, а в числі їх і такі, що більша половина русинів-українців живе в Росії, безпосередньо приклеєна до народу московського, що той народ московський утворив велику державу, до котрої так чи інак звертаються очі всієї Слов'янщини, що та держава обнімає з двох боків і Галицьку Русь, що той народ московський витворив життя духове, літературне й наукове, котре також тисячними потоками ненастанно впливає і на Україну, й на нас. Нащо далеко шукати! Візьмім примір Угорщини, і нехай ред[акція] «Правди» скаже по совісті: нема найменшої різниці, чи русини угорські пильніше звертають увагу на маляр, чи

на Росію! А все ж таки, доки ті русини звертали очі свої на Росію, у них проявлялось хоч яке-таке життя народне, були хоч які-такі писателі, газети, починався й рух народний, прокидалось і народовство серед молодіжі. А тепер, коли зв'язки з Росією порваті, коли очі угорської інтелігенції звернулись до Пешта, – що там осталось?

Пора нам кінчити цю замітку. З жалем сказати мусимо: зовсім не того ми ждали від «Правди», зовсім не такі мали надії в часі, коли вона засновувалась і коли й самі ми готові були всіма силами допомагати її зростові. І коли б ми мусили вважати «Правду» таку, як вона тепер є, міркою того, чим стала українська інтелігенція і до чого дійшла політична та громадська думка серед неї, то ми мусили б тільки руки заломити. На щастя, так воно не є, і в самій «Правді» деякі статті (як, приміром), дуже інтересна з многих поглядів стаття «Слов'янським гостям») показують, що там не перевелись, є ще люди, у котрих слово українське не на те тільки, щоб молоти ні в дрова, ні в тріски що на язик навернеться – про Сербію, про Занзібар, про шведську конституцію, про штунду, про швейцарські альменди і про полонізацію русинів в Галичині, – але служить до виказування поважних поглядів. Остається нам тільки бажати, щоб такі поважні люди взяли в редакції «Правди» верх над тими, що, до словам старого Софокла, мабуть, вітряками вродились – та й мелють.

Матеріали до теми: **Нарис**

Портретний нарис.

Автор: Оксана КНЯЖИК

Першоджерело: https://gazeta.ua/articles/people-and-things-journal/_znala-nimecku-polsku-francuzku-rozumila-italijsku-vdoma-govorila-surzhikom/1017264

"Знала німецьку, польську, французьку, розуміла італійську. Вдома говорила суржиком"

Іван Франко любив рибалити

Наше село в Польщі було українським, православним. Мали свою церкву і хорошого священника. Поляків жило всього чотири родини. Вдома говорили суржиком – суміш польської, російської, української, чеської.

До війни закінчила шість класів польської школи. 1939 року прийшли перші совєти. А через три місяці – німці. Село було багатеньким, і нас вигнали. Поселили родини німецьких фольксдойчів (етнічні німці. – Країна), яких привезли звідусіль. Кожному з них дали по п'ять наших господарств. Українцям ще зробили великі привілеї, бо не розстріляли. Ми могли їхати, куди хотіли.

Село мало провідників, які раніше знали, що нас виженуть. Вони зв'язалися з людьми біля Грубишева, в околицях якого було багато українських сіл. Місцеві нас прийняли, у кожную хату когось заселили. Так пережили війну. Я два роки вчилася там у торговельній школі. Жила в бурсі. Завдяки братам Самохваленкам, які викладали українську, почала її вчити.

Ми чекали приходу радянської влади. Думали, визволять. А вони переарештували людей ні за що. Почалася боротьба поляків з українцями. Один день горіло українське село, другий – польське. Українців стали виселяти в Радянський Союз. Восени 1945-го ми перебралися в село Верхня Хортиця (історична місцевість біля Запоріжжя, 1969 року стала частиною міста. – Країна).

Віра БОНЬ, 93 роки, музейниця. Народилася 22 січня 1928-го в селі Седлиська Замостського повіту Люблінського воєводства в Польщі. До України родина переїхала 1945-го. Батьки займалися домашнім господарством. Закінчила аспірантуру філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Із 1955-го працює в Музеї Івана Франка у Львові. Була екскурсоводкою, заступницею директора й директоркою установи. Із 2010 року – старша наукова працівниця. Співавторка відтворення батьківської садиби Івана Франка в селі Нагуєвичі Дрогобицького району на Львівщині, яку відкрили 1981-го. Ініціювала створення у Львові музею

оперної співачки Соломії Крушельницької. Для нього зібрала близько тисячі експонатів. Авторка книжки "Будинок-музей Івана Франка у Львові". Заслужений працівник культури, нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня. Про особисте життя не розповідає

У Польщі нас називали кацапами або русінами. У Верхній Хортиці на нас казали "поляки", хоч ми українці. Після війни тривали голод, розруха. Місцеві були добрі до нас. Ділилися крупами, давали фрукти, овочі – і то все мішками.

Поступила у восьмий клас. Приходить на урок вчителька математики. Пише на дошці: $x + y =$. А я до сусідки кажу: "Що вона робить? Букви додає?" Поняття не мала про такі приклади – нас такого не вчили. А то восьмий клас, треба іспити складати. Вчителі й учні так добре ставились до мене, що в голову лопатою накладали знання. Завдяки їм я довчилася.

Як совєти зайняли нашу територію в Польщі, хлопців місцевих узяли в радянську армію. Кілька чоловіків повернулися покаліченими, серед них і мій брат. Отримав важке поранення, лежав у Львові, в госпіталі. Йому як радянському солдатові можна було оселитись у місті. Багато поляків виїжджали до Польщі, ми могли взяти кам'яницю в центрі, але мої батьки – селяни, їм потрібен був кусок землі. Тому ми обрали "шевченківську" хатину на околиці Львова. Мали величезний город. Садили бульбу, тримали кіз, курей та інше господарство.

10-й клас закінчила у Львові і вступила в університет, на філологічний факультет. Переїхала в гуртожиток, бо додому було далеко. Отримувала стипендію 260 карбованців, сяк-так можна було прожити. Мати з дому давала картоплю чи шматок сала.

У гуртожитку спала на одному ліжку з Марією Гулою, яка працювала в Музеї Івана Франка. Багато друзів і знайомих також влаштувалися туди на роботу. Підказали, що є місце. 1955 року почала там працювати. Від мене вимагали знати елементарно біографію Франка. У радянських підручниках його життю і творчості була присвячена одна сторінка. Та людей, які пам'ятали письменника, в ті часи ще було чимало. З їхніх розповідей дізналася багато такого, чого не писали у книжках. Проводила екскурсії. З ранку до вечора приходили школярі. Тоді кожна школа мала план і мусила виконувати.

Деякі люди знали про стосунки Івана Франка з Михайлом Грушевським. Коли Грушевський приїхав до Львова, то запропонував Франкові роботу в літературно-науковому віснику. Під час екскурсій бували провокативні запитання з цього приводу, але ми це обережно обходили. Тоді про Грушевського згадувати не можна було. Його заборонили. Але люди знали, що

вони з Франком жили поряд. Коли на екскурсіях хтось запитував, чий будинок був вище, відповідали: сусідів.

У будинку Грушевського при советах було друге відділення Музею Франка – про вшанування його пам'яті. А в нас – літературна експозиція.

Багато спогадів знаходили завдяки Марії Деркач. Вона в молодості працювала в науковому товаристві імені Тараса Шевченка. Туди передали особисту бібліотеку Франка, його рукописи. Разом із директоркою нашого музею Марією Кіх ходили до неї. Якось сидимо за столиком, а там стоїть чорнильниця. Я взяла її, а та каже: "Ти знаєш, дитино, чиє це? Грушевського. Як коли вам треба буде, то прийдете і візьмете". Тоді дізналася, як він помер, чому оголосили ворогом народу. А ще вразила доля його дружини Марії. Вона жила в Києві і страшно бідувала. Друзі зі Львова висилали якусь копійку щоб вижила.

Я дожила до часу, коли знадобились речі Грушевського. Вже була незалежна Україна, в будинку Михайла Сергійовича наші працівники почали облаштовувати його музей. Син Марії Деркач запросив нас на відзначення ювілею покійної матері. Вдома в них впізнала речі Грушевського: "Ваша мати казала, що можемо забрати, коли треба буде. Зараз треба". Наступного дня він привіз їх у музей.

Думка про облаштування батьківської садиби Івана Франка в Нагуєвичих визріла в його сина Петра 1940 року. Він був директором нашого музею у Львові і відправив експедицію в село. Там ще жили люди, які пам'ятали їхню родину. Зібрали ковальські й особисті речі батька письменника – Якова. Але почалася війна – і все пропало. Петро Франко загинув. Ми продовжили його задум і взялися за відновлення.

Хата Франка не збереглася. Літературний музей письменника облаштували в будинку єврея Бергера, який виїхав за кордон. Прочитали опис письменника "Моя війцівська хата" і за ним відтворили. Відкрили музей 1981-го.

У спогадах друзі письменника описували кімнати в його львівському будинку, де зараз діє музей. Інтер'єр допомогла відтворити донька письменника Анна. 1914 року вона зі Львова виїхала до Києва, а потім – до Берліна. Згодом опинилася на Закарпатті. А як почалася Перша світова, виїхала до Америки. Допомогала братовій Ользі – вдові Петра Франка. Присилала посилки з одягом для онуків. Повернутися в Україну радянська влада їй не дозволяла. Директорка нашого музею і тодішній заступник міністра культури посприяли її приїзду до України. 1967 року два місяці пробула у Львові. Розказала, що і де було в батьковому будинку.

Особисті речі ми брали від родини, щоб бути впевненими, що справді належали письменнику. Одна шафа Франка збереглась у музеї, другу знайшли в Карла Бандрівського, найкращого приятеля письменника. Випадкових речей у музеї немає.

У кабінеті повісили копію портрета Франка, який був над столом за його життя. Намалював картину художник Юліан Панькевич. Франко не мав часу позувати, але той все одно малював. Коли Петро Франко 1931 року їхав у Харків, узяв цей портрет на виставку. Позичив видавництву, в якому мали експонувати. Портрета не повернули, а потім сказали, що пропав. Сподіваємося, він зберігся в когось із київських літературознавців.

Є картина з рибками. Франко був затятий рибалка і за життя мав таких багато.

Дружина Франка Ольга Федорівна була дворянкою. Знала німецьку, польську, французьку, розуміла італійську. Вдома говорила суржилом. Хтось зі знайомих подарував машинку – й вона шила. Швейну машинку, яка стоїть у музеї, знайшли в її невістки.

Матеріали до теми: **Замальовка**

Першоджерело : <https://gazeta.ua/articles/people-and-things-journal/rig-yedinoroga-yakogo-vpolyuvali-na-podilli/1017267>

Автор: Ірина ПУСТИННІКОВА

Ріг єдинорога, якого вполювали на Поділлі

Віденська кунсткамера – місце, де зберігають дивовижі із зібрання Габсбургів. Цей імператорський рід мав те, чого не має ніхто, – агатову чашу Грааля, золоту сільничку, виготовлену Бенвенуто Челліні, ріг єдинорога. Він потрапив сюди завдяки Бернарду Претвичу, шляхтичу з села Шарівка на Поділлі.

Насправді той звався Бернхардом фон Пріттвітцем (1500–1563). Тогочасні документи іменують його "Подільський мур" і "Татарський страх". Козаки оспівували його в піснях. Татарські матері лякали ним дітей, так само, як українські – Бабаєм. Навіть через століття після смерті Бернарда польський король Ян II Казимир тримав його портрет у своєму кабінеті – як взірць мужності. Смерть шляхтича була загадкова – знепритомнів і два останні роки був у летаргічному сні.

1530-го Претвич презентував королю Сигізмунду I Старому свій мисливський трофей – тонкий ріг завдовжки 2,5 метра. Мовляв, той належав останньому на Землі єдинорогу. Вполював звіра сам у диких полях над Дністром.

Через 10 років Сигізмунд передарував дивовижу своєму імператору Фердинанду I Габсбургу. Той наказав оздобити її. Сницар – майстер художнього різьблення та карбування – Сильвестр Лехнер додав ефес, на котрому від імені звіра написав вірш із вихвалянням свого рогу.

Вважали, що артефакт має магічну силу і є символом Христа. 1564-го сини Фердинанда I – Карл II, Максиміліан II і Фердинанд Тірольський – вирішили, що ріг єдинорога і чашу Грааля ніколи не слід розділяти і продавати. Вони повинні зберігатися в їхніх нащадків "на всі часи".

Ріг дотепер у Відні. Тільки от пізніші дослідження з'ясували, що це бивень нарвала, 5-метрового арктичного ссавця, що важив майже тонну.

Матеріали до теми: **Памфлет**

Микола Хвильовий «Про «сатану в бочці» або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян»

Джерело:

https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%D0%BE_%D0%B3%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B5%D1%88%D0%B8/%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D1%81%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83%D0%B2_%D0%B1%D0%BE%D1%87%D1%86%D1%96

(Перший лист до літературної молоді)

I.

В одній із своїх брошур Шпенглер так сказав:

— «Баха й Моцарта я ставлю на недосяжну височінь, але відціля нема ще конечної потреби називати художниками й мислителями тисячі писак та філософів-обивателів наших великих городів».

І далі:

— «Прогрес мистецтва доводять факти, а не логічні доводи».

Ми цитуємо зі Шпенглера спеціально для того, щоб трохи подратувати «сатану в бочці» з гопаківсько-шароваристої (наш власний образ), тепер ультра-червоної просвіти. До речі: боїмось, що наші опоненти перший раз чують таке прізвисько, отже, мусимо запевнити: Шпенглера в гартованських списках і серед «олімпійців» нема, і для того, щоб знову і знову подякувати Троцькому за класичний афоризм:

— «Коли Вардін зіб'ється на таблиці множення, а Воронський в цьому зійдеться з білогвардійцем, що знає арифметику, то тут для політичної репутації Воронського поганого ще нема».

Нарешті, ми цитуємо зі Шпенглера для того, щоб ще раз і ще раз сміливо і з спокійною совістю підкреслити свою солідарність з фашистським мислителем в тих «засадах» про мистецтво, які були й будуть арифметичною аксіомою для всіх часів, для всіх народів і для кожного класового суспільства.

Як бачите, ніколи «олімпійців» шлях не зійдеться зі шляхом літературних спекулянтів і профанаторів молодого мистецтва; як бачите, буде великою помилкою гадати, що генерація молодих пролетарських письменників розгубиться в час наступу бойової макулатури. Інтелектуальні здібності її ще не зрадили і — напевне — не зрадять. Та й історія ніколи не робила нонсенсів.

Саме це і перш за все це мусить знати та талановита літературна молодь, яка тепер уперто працює над собою по глухих закутках республіки і поволі вкрапляється в «олімпійську» фалангу.

I да буде це передмовою, а тепер по суті.

II.

«Sine ira et studio», цебто: без гніву й симпатії, як сказав Тацит, сильний, між іншим, оратор проти різних свистунів і провокаторів. Подивимось об'єктивно на сьогоднішню мистецьку ситуацію і подамо й собі кілька елементарних засад.

Останніми часами стало модним говорити про «розходження» «молодих» пролетарських письменників зі «старими» теж пролетарськими письменниками. Дійшло навіть того, що хтось — на основі цих «розходжень» кинув «тезу» про народження другої генерації пролетарських митців. Як і треба було чекати, цю тезу підхопили літературні спекулянти і зчинилась, зі слів одного критика, «революція». На арену виступили огонь і дим — передумова кожної баталії.

Отже, понюхаймо того диму і подивімось на вогонь.

По-перше:

— Коли говорити про «другу генерацію», то чому не назвати її третьою? Бо ж — послідовно — перша: Чумак, Михайличенко і т. д., друга: Сосюра, Йогансен і т. д., третя: Усенко, Іванів і т. д.

Ми гадаємо, що цю необережну «тезу» було кинуте в стані афекту, і вона не має під собою ніяких підстав. Бо як ви поділите пролетарських митців? Віком? Тоді до відому вашого: серед так званої «молоді» є літератори старіші за нас, «олімпійців». Чи, може, ви маєте на увазі художню потенцію? І тут помиляєтесь: нема і не буде прикладів в історії літератури, щоб якесь покоління встигало висловитись за 5–6 років: письменник — не американська машинка, а твори його не полтавські галушки.

Отже, «теза» про другу генерацію прислужиться тільки темним особам, що використають її в своїх цілях. Отже, вона то й є тим димом, який — з часом — розвівається буйним вітром «олімпійським».

По-друге:

— Єсть, безперечно, й вогонь. Це саме та «друга генерація» (звичайно, без свистунів), що, на наш погляд, однією своєю частиною (більш дорослого в інтелектуальному, емоціональному й якому хочете напрямку) мусить поступово, але органічно зливатися із «олімпійцями», а другою

(малограмотною, але талановитою) — утворювати резерв, що й ляже в основу «народження» через десяток-півтора справжньої другої генерації.

Тільки так треба розуміти цей вогонь. Тільки так треба поділяти сучасних пролетарських митців. Інші «тези» лише розпалюють пристрасті та гальмують справу розвитку нової пролетарської літератури. На інших тезах — знову повторюємо і трохи конкретніш — деякі люди наживають собі «общественні» капітальчики, а з робітників і селян роблять замість корисних радянських журналістів, припустім, нікому не потрібних віршомазів та інших борзописців.

Як бачите, на вогонь «олімпійці» покладають великі надії, і не їхня вина, що смердючий дим утворив між «молодими» й «старими» штучну завісу. Коли брати наші принципові розходження, то можна говорити тільки про одне. Фігурально це буде так:

— Зеров чи Гаркун-Задунайський?

— Європа чи «просвіта»?

Для кожного з нас ясно, що молоде мистецтво без технічної допомоги радянської інтелігенції ніколи не стане на ноги. Кожний з нас, поки він плутається в «універсалах», «платформах» та «маніфестах», почуває себе господом-богом; варто-ж йому одійти від «логічних доводів» і доказати свою правоту «літературним фактом», як він переходить у стан розгубленості.

В чому-ж справа?

А справа в тому, що нас не озброєно тією мистецькою технікою, яку має кваліфікований митець. І зовсім не випадково, що в робітничо-селянських літературних організаціях завжди налічуємо чималий відсоток інтелігентів: тільки вкупі з останніми робітничо-селянський письменник творить нові мистецько-громадські цінності, тільки з ними, за їхньою безпосередньою допомогою, він кінець-кінцем і сам становиться інтелігентом в кращому розумінні цього слова, цеб-то в даному разі — справжнім письменником.

Отже, коли це так (а це безперечно так!), то знову фігуральне запитання:

— Зеров чи Гаркун-Задунайський?

Ми, «олімпійці», з повною відповідальністю за майбутнє нового мистецтва, заявляємо:

— Для пролетарської художньої літератури без всякого сумніву корисніш — гіперболічно — в мільйон разів радянський інтелігент Зеров, озброєний вищою математикою мистецтва, ніж сотні «просвітян», що розуміються на цьому мистецтві, як «свиня в апельсині», що на сьомому році революції раптом зробилися революційніш від самого Леніна, і тепер виступають по різних

радянських журналах з «червоними» фразами під прізвищами якогось «ця» чи «енка».

Таке кардинальне, воістину принципове запитання, ставимо ми літературній «молоді», і на нього вона мусить відповісти... Коли не нам, то самій собі.

Чому-ж ми так добиваємось цього?

Чи нема тут якогось гартованського «підвоху»?

Ми гадаємо, що в звязку з прискоренням так званої українізації, пролетарське мистецтво попадає в тимчасову небезпеку:

— «Сатана в бочці» з гопаківсько-шароваристої «просвіти» вилазить зі свого традиційного кубла і хмарою суне на город. Буде великою помилкою гадати, що це «підвівся чорнозем», — той митець, до якого Тичина «посилав свої нерви». Безграмотне міщанство — от хто. Це саме та «рідненька просвіта» в вишиваній сорочці і з задрипанським світоглядом, що в свій час була ідеологом куркульні. Тепер, в силу своєї безпринципности, загубивши до того під собою ґрунт та намацавши несподівані для себе можливості (прискорена українізація), вона робиться «червоною» і йде «селозувати» (певніш — профанувати) міську пролетарську культуру.

От що треба завжди пам'ятати «молоді», і тоді між нами не буде розходжень.

За доказ актуальности наших засад, візьмімо дальші рядки даного листа.

Перш за все, дозвольте ще раз запевнити «молодь», що ми, «олімпійці», ніколи не були патріотами «Гарту». Бо й справді: не «крокодилячу воду» ми пролили-б на якийсь новий талановитий твір когось із «молоди», а — висловлюючись трохи сентиментально — щирі й гарячі сльози радості оросили-б його.

Тому то й просимо ми не шукати задньої мислі, бо справа зовсім не в Гарті, а в одному з «енків», що являється на сьогодні одним із авангардних бойців стривоженої «просвіти». Послухайте як він «плугає» «молодь» і розпалює пристрасті:

— «Представники Плугу й Гарту розійшлися в поглядах, а це розходження, звичайно, впливало з самої різниці обох організацій, головним чином ідеологічної платформи», (журнал «Знання»).

Чуєте? До цього часу ми гадали, що Плуг і Гарт різняться між собою територіями впливу, а за «енком» виходить «зовсім навпаки»: головна різниця — це ідеологія. Другими словами, коли Гарт узяв за свою ідеологію постуляти

компартії, то Плуг — за «енком» — очевидно, має на увазі «просвітянську» ідеологію. Гадаємо, що це зовсім не так, і напевне не так для тієї частини «Плугу», що зветься «молоддю» і для тієї, що має партквитки.

Навіщо-ж це «енко» так набріхує на свою організацію? Читайте далі — і зрозумієте його:

— «Злиття Плуга з «Молотом» або «Гартом» чи якою іншою із пролетарських організацій, буде помилкою, скривленням ленінської лінії, як аналогічно дуже хибним було-б злиття, припустім, комнезамів з профспілками».

От, бачите, навіщо. Він страшенно боїться злиття «Плугу» з «Гартом» («Молот» тут для красного слівця, бо це — як всім відомо — так-би мовити, колоніяльне володіння «енків»). Так, він страшенно боїться цього злиття, бо не хоче повертати на задрипанки. Відціля й ідеологічні розходження і наклеп на свою організацію. Чуєте, як він клянеться «комуністичним богом» — «ленінською лінією»?

Висунувши такі оснівні «засади» далі «енко» розпалює страсті, так-би мовити, обробляє «молодь»:

— «Гартованський з'їзд демонстративно покинули представники «ВАПП'а», «Забоя», «Плуг» приєднався до цих організацій».

Чуєте? Гартованський з'їзд покинули всі організації. Чуєте? Всі! Але коли це було? Ніколи! Та бачите, для «просвітянина» ще не написано правил етики, а баталія між організаціями йому так потрібна, як «мутна водичка»... для рибки. Не дарма-ж він далі аж «захльобується» «комсомольською» революцією в «Гарті», вихваляючи на всі лади народонаселення зі своєї «молотівської» колонії.

Але «енко» все-таки страшенний боягуз і більш за все він боїться «олімпійців». І от, знаючи, що останніх найбільш всього в «Гарті», він, щоби нейтралізувати, хоч формально, своїх лютих ворогів, утворює «засаду» про доцільність одноразового входження «в дві співзгучні організації», веде наступ на «Гарт» і претендує на входження до нього.

— «Гарт не зумів і не хотів (скаржитись «просвітянин») поширювати свого впливу на низи, ніби боявся цих робітничих корявих письменників, обережно приймав до себе навіть таких, що вже виявили себе кваліфікованими письменниками.

Чуєте, як співає? Але кого-ж то він розуміє під «корявими»? Молодих робітничих кореспондентів чи молодих робітничих художників? Припустім, перших. Але на перших компартія і взагалі здоровий розум «впливати» не

рекомендують, бо «впливати» на них за рецептом «енка», значить організувати їх у «плужанську» чи «гартванську» партію. Отже, припустім, других. Але, припустивши других, доводиться визнати, що художники «не вареники з гурдою» і на замовлення їх не наліпиш, це трохи не такий матеріал, як «просвітяни»: що було — те забрали.

Виходить, прийшли до порожнього корита? Ні! Тоді може це була спекуляція або йолопів вибрик? Теж ні! Що-ж тоді?

Бачите, за машкарою «робітничих корявих» нам видно похабну фізію «кваліфікованого письменника» із безсмертної «просвіти». Це він хоче до Гарту. Це-ж безграмотний «енко» поривається закріпити за собою позиції, щоби відогравати не послідню ролю в розвиткові пролетарської літератури. Він-же так щедро — направо й наліво — буде роздавати ярлички «кваліфікації». Що йому до того, що якийсь Хвильовий, маючи про свою творчість десятки статей і рецензій, й досі не тільки не насмілиться говорити про свою кваліфікацію, але й непевний в тому, що він має право називатись письменником. — Яке «енкові»до цього діло! Він зробить «жовтенят» кваліфікованими письменниками, і буде мати гарний гешефт.

І залишається нам, «олімпійцям», сказати тільки:

— Нещасна кваліфікація! Нещасна та молодь «із низів», що її «енко» зробив кваліфікованою!

От відкіля йде порівняння мистецтва з комнезамами й профспілками. Саме відціля й пішли наші «розходження» з молодюю молоддю та безглузда профанація пролетарської літератури. «Сатана», використавши сприятливий момент, виліз із «бочки» і, ставши на чолі сучасної літератури під прізвищами «ців» та «енків», побідно вигукнув:

— «Спитають, чим скінчиться? Побачимо! В перспективі утворення Всеукраїнського центру пролеторганізацій на чолі з «Молотом» (знову нагадуємо: колонія «енків»). При таких перспективах нема нічого лихого в сучасній літературній полеміці. В суперечках народжується істина».

Так кінчає свою статтю наш відважний «селозатор». Чуєте? В перспективах він нічого не бачить для себе лихого. Чуєте, «молода» молодь? «Енко» знає, що тільки в суперечках він буде «ловити рибку». Чуєте його істину? Він не хоче літературних фактів, що ними доказується прогрес мистецтва, бо це шпенглеровщина, а він «червоний». Він хоче «логічних доводів», суперечок, бо без них він залишиться обезброєним і мусить виїхати до «задрипанської просвіти». Чуєте, «молода» молодь: рвіть рішуче з «олімпійцями», бийте Гарт!

III.

Але «енко» не б'є, а прямо «жарить» дуплетом. Під одним прізвищем, щоби завоювати симпатії в «молодої» молоді й утворити для себе ґрунт і базу, він робить «жовтенят» кваліфікованими письменниками та нацьковує «молодих» на «старих». Під другим прізвищем він з «глибокомисленним вираженієм во взорє» береться говорити про критику, не проминувши й тут випадку спекульнути на хворому шанолубстві молодих авторів та «лягнувши», між иншим, одного з «олімпійців», саме Хвильового.

Отже, візьмімось за другого «енка» і подаймо й собі кілька засад про критику.

Ахилесовою п'ятою українського пролетарського письменства є не стільки брак відповідної критичної літератури й критики, скільки брак самої літератури, що її варто було-б критикувати. Велику російську критичну плеяду — Белінського, Добролюбова, Чернишевського — в їх літературному розрізі — породила не менш велика плеяда письменників-художників. Коли-б не було Островського, припустім, не було-б і «Темного царства». Те-ж саме й про Лесінга, Брандеса і т. д.

Отже, зовсім не випадково, що навіть сьгоднішні критики-марксисты, соціологи, і досі звертаються до минулого. Аналізуючи його, вони — в кращому разі — роблять ті чи інші загальні висновки, що так чи инакше і дуже непевно торкаються продукції пролетарських митців. Візьмімо за приклад Коряка. Хоч одну статтю написав він про твори сучасних революційних письменників?

— Жадної!

Декому здається, що тут відиграє ролю зайва обережність, сам Коряк, очевидно, з'ясовує тим, що він не критик, а історик літератури, а ми запевняємо:

— Тут глибші причини і одною з них є пустельний стан молодого письменства.

І справді: про що писати? Десяток-два грамотних оповідання та 50–100 талановитих віршів? І все це протягом кількох років? Очевидно, скарги на те, що на мої, мовляв, твори не звертають уваги є белькотіння того чи иншого гатунку. Думка в критика породжується, коли він в творові бачить теж думку, а не бездарні визерунки. Правда, з історії літератури ми знаємо й випадки, коли майбутніх корифеїв «замовчували» але — теж правда — таких корифеїв ми налічуємо одиницями і вони — до речі — нічого не мають спільного з «просвітянської» графоманією.

Так стоїть справа з «замовчуванням».

Але друга категорія графоманів, навпаки, скаржиться на велику кількість критиків, що не дають їй ходу. Тут і «сиві дідусі», і «олімпійці», і якісь навіть «бігунці». «Ідеологом» даної категорії на даній випадок буде другий із «енків», цеб-то яблучко з тієї самої яблуні.

Отже, беремо це яблучко й кусаємо. Випадають два зернятка: це претензійні філософсько-просвітянські «засади».

Перша:

— «Критикою іменується здорове, на ґрунті вимог сьогодення, обговорення твору з єдиною ціллю встановлення вартости твору: тако художньої, яко й читабельної».

От вам «перл» «молодого» філософа «енка», що — до речі — віком коли не старший за нас, то й не молодший, який ні в яким разі нічого не має спільного з тими «корявими» письменниками, що за них пеклується другий «енко». Отже, слухайте, що таке критика і повчайтесь, саме таке визначення дають у нас по задріпанках! І потім у нас художність протиставляють читабельности «тако яко». У вас не так? Шкода!

Друге:

— «та літературна продукція, яка служить на користь будові життя, яка родить слідком за собою потрібні наслідки (вчіться образної мови в «енка») є. перш за все, потрібна й необхідна література».

Чи не «перл?» Чи не визначення? А як воно могло витекти з першої «засади» — це не ваша справа. Де логіка? Це теж не ваша справа! Але запитання «енкові» ми все-таки поставимо:

— Бухарін, припустім, що його, очевидно, й філософи з «просвіти» вважають за людину, яка «до мозків просочилась вимогами часу», дає хвалебну статтю про Хулію-Хуреніто, бо вважає, що ця «літературна продукція служить на користь будові життя і родить за собою потрібні наслідки». А от Родов — ідеолог «енків» — вважає зовсім инакше і називає цей твір контрреволюційним. От ми й питаємо: чи є Хулію-Хуреніто «потрібною й необхідною літературою», чи зовсім навпаки? Га?

Такі дві оснівні «засади» цієї високо кваліфікованої статті. Решта в ній якесь белькотіння ображеного невдачника і скажена піна на голови «олімпійців», «сивих дідусів» etc. І хочеться нам поставити ще одне запитання, але вже до «молодої молоді».

— Невже ви не бачите, що й це наше «розходження» з «енком» витікає по суті з того ж кардинального розходження: «Європа чи просвіта?» Невже ви з нами, «олімпійцями», не погоджуєтесь, що таке безграмотне в своїх оснiвних «засадах» белькотіння треба надсилати без пересадки до редакційного кошику, що такі «твори», щоби вони не компромітували радянської преси, можна вміщати в часописах тільки, як зразки графоманії й літературного хуліганства? Невже ви гадаєте, що автор таких «засад» може збагатити нашу пролетарську літературу?

От вам уривок з «конкурсного» оповідання г-на «енка» цеб-то того, краще якого він протягом ближчих років, безперечно, не дасть, оповідання, що на ньому «сивий дідусь» Дорошкевич написав: «це не манах, якийсь Рокомболь. Друкувати не варто»; оповідання, що ним як документом похваляється автор, що його по-циганськи вихваляє перед молоддю він же, що про нього написав такими жалісливим словами той-же «белетрист»: «рецензія відіграла свою роллю і корисний для селянства твір (хвали себе, гречана кашо!) залишився не надрукованим».

Так от вам уривок з цього документу-оповідання:

— «Трошка з ногами кинувся в гущу.

— Залишіть бійку! Стріляти буду! Були вже не люди — звіри. Нічого не чули.

Трошка тричі вистрілив вгору. Не помагало. Ніякої уваги.

— Хлопці, стріляй вгору!

Пачками стріляли хлопці з самоохорони.

Ніхто не чув. Живе м'ясо гадюкою звивалось, напруджувалось і розходилося в усі боки!

Кость уп'явся комусь у горло.

— Жив... Кохався... у... у...

Насилу Трошка з хлопцями одірвав Костю од нього.

— Що ти за чоловік, скажи мені?

— Землі мені дай... Дай пожити мені...

Я хворий на землю...»

І т. д., і т. п. Словом, «пришта», як каже в цьому-ж таки конкурсному оповіданні «енко». Але як на вашу думку: де це діється? Де це м'ясо

розходиться в усі боки? (Ну й образ! Умри «просвіто» — краще не напишеш!). Так де це?

Ніколи не вгадаєте, бо це діється в монастирі на «загальному зібранні». Та й де вам угадати, бо-ж ви добре знаєте, що селянське «загальне зібрання» не тільки від пачки, але й од одного поганенького вистрілу розбіжиться. Такого «цинденту» Копистка не злякається, а Кость, їй-богу, буде тікати, що й штани загубить. Бачили ми, «олімпійці», такі «сторії»: «пукне» хтось — і вже «загальне зібрання» корова язиком злизала.

А потім: які це селяни вигукують таке мелодраматичне: «Я хворий на землю!». Чули ми: «хворий на голову», але це інша справа. І тому зовсім не дивно, що «енко» в своєму «конкурсному», вибачте за вираз, оповіданні зробив і манахів Рокомболями, хоч може й не знав, що це за птиця: «інтуїцією», як каже Сосюра.

На жаль, ми не маємо більше можливості навести ще кілька «перлів» з цього оповідання, щоби запевнити «молоду» молодь, що ми нічого поганого не робимо дня молодій літературі. Віримо, що вона вже з нами солідаризувалась. Бо-ж подумайте, що робиться: графомани не тільки претендують на безоговорочне вміщення своїх творів в поважних журналах, але вже вимагають щоб їхні твори було премійовано.

Отже, й відціля спекуляція на довірливості молодняка. От чому вони оперують різними інсинуаціями і клянуться «червоною просвітою». Воістину: таку безсоромність і таке нахабство можна чекати тільки від синів похабного «сатани» з ультра-міщанської «бочки». Бо коли раніш «енки» робили наскоки на «беззахисних» літераторів, як от Дорошкевич, то тепер вони вже лізуть на «олімпійців». Шкода тільки, що вони не розраховали своїх сил, не поцікавились силами «олімпу». Боїмось, щоб не пішов і сам «сатана» знов на свої задрипанки, висловлюючись фігурально й вульгарно, — з обвислим хвостом.

Я в тім знову: «sine ira et studio». Не тому-ж ми пишемо свою статтю, що нас цікавлять сіренькі «ці» та «енки» — нашу статтю призначено спеціально для «молодої» молоді, що їй ми з'ясуємо суть нашого єдиного розходження:

— Європа чи просвіта?

Отже, зрозуміймо сказане нами і спробуймо зробити висновки.

Ніколи не було стільки можливостей для розвитку української пролетарської літератури і взагалі літератури, як тепер, у нас, в республіці Комуни.

Але й ніколи не було такої безшабашної свистопляски в тій-же українській літературі, як за наших днів. Варто якомусь «енкові» одержати членського квитка від письменницької організації, як він уже вважає себе — в мистецькому розрізі — цілком непогрішним. А коли він називав свою річ «Нечаївська комуна» або «Біля тракторів», то такий твір віднині стає святою «плащаницею». Треба мати багато громадської мужности, щоб кинути цю бездарну «Нечаївську комуна» в редакційного кошика; треба мати за собою солідний революційний стаж, щоб зробити критичний «двойний нельсон» такому творові. Бо ж подумайте: — «енко» «червоний», «енко» зробився до того червоним, що навіть «одкрив Америку»: революцію робили не дегенерати; до того «червоним» що навіть почав під прізвисьцем «ця» «комунізувати» маси в радянських часописах.

«Енка» — не трож! Він тепер модним став.

І, звичайно, в «сатанинській» свистоплясці губиться справжня талановита молодь. Частина з неї, замість повчитись, підпадає під впливи «енків» і робиться «кваліфікованими письменниками», заповоняючи ринок «червоною» графоманією; частина, що її приголомшили і збили з пантелику «оригінальні» статті різних безграмотних «ців» та інших «енків», — сидить десь у закутку і вичікує. А в результаті «молода» молодь за кілька років не дала жадної путньої книжки, — це тепер, коли стільки можливостей, це тепер, коли йде доба відродження, коли ми стоїмо на передодні небувалого розквіту молодої літератури!

Отже, висновки:

Перший:

— Треба негайно на настирливе запитання: «Європа чи просвіта», відповісти: — «Європа». Це тим більш потрібно, що в той час, коли вже чути побідні кроки азійського ренесансу, — в цей час «сатана» повів нестримну й рішучу атаку зі своєї «бочки» на гòрод, на міську культуру.

Другий:

— «Молодій» молоді треба вчитись, вчитись і вчитись, як говорив Ленін, і тоді вона побачить, що «розходження» є тільки провокація різних «енків». Справжня мистецька молодь зі своїми творами не поспішає, бо знає, що від цінних пролетарських річей жадний «олімпієць» не одмовиться. «Молода» молодь мусить поважати художню літературу і знати, що звання художника чомусь обов'язує, що заслужити його не так то легко: для цього треба придбати багато життєвого досвіду і добре знати старе мистецтво. «Молода» молодь мусить, нарешті, довідатись, що причина ходкости макулатури криється не в

«читабельности», а в простісінькій українізації, яка примушує деякі благодійні установи купувати її тюками і зносити в підвали, де її гризуть і читають звичайнісінькі миші.

Третій:

— Треба негайно «одшити» або, принаймні, поставити на своє місце різних писак, що вміючи сяк-так зробити репортёрську замітку, тикають свого носа в мистецтво й — більше того — намагаються керувати ним. Тоді ясно стане, що так зване масове мистецтво є продукт упертої роботи багатьох поколінь, а зовсім не «червона» халтура. Простота й ясність Толстого — це мистецтво найвищої кваліфікації. Але з'явилося воно на «закаті» потенціалних можливостей російської буржуазії й дворянства. Що-ж до маси, то краще дамо їй, поки що, Сінклера в мільйонах екземплярів.

Четвертий:

— Треба вже знати, що перша фаланга (не генерація) пролетарських письменників виникла на переломі двох епох, в розпалі романтичної доби, коли вмирало старе суспільство і народжувалось нове. Отже, не «енкам» («енки» на цьому тільки спекулюють), а справжньому молоднякові типи (і люди взагалі) наших творів не завжди будуть близькі. Але із цього не треба робити похабних висновків, а заглянути в своє нутро й чесно сказати:

— Так, його люди мені чужі. Але бачу я, що «олімпієць» не тільки любив революцію, але й любив пролетарське мистецтво. Полюблю-ж і я його. Пройду і я той радісний путь помилок: бо тільки той не помиляється, хто живе «на шармачка».

П'ятий:

— Нове мистецтво утворюють робітники й селяни. Тільки з умовою: вони мусять бути інтелектуально розвиненими, талановитими, геніальними людьми. Хто цього не розуміє, той — дурень. А хто це розуміє і мовчить — той спекулянт.

Шостий, останній:

— Молодь мусить бути ще етично-чистоплотною.

Савченківщина не тільки шкодить молодій літературі, але й утворює ганебну свистопляску. Не треба розшифровувати псевдонімів тих авторів, що цього не хочуть. Не треба лазити по столах «олімпійців» з фотографічними апаратами, щоби зфотографувати надписи на цьому столі і таким чином придбати ще один «документ». Не треба заглядати в чужі редакційні портфелі. Не треба... і т. д. і т. п.

От наші поради і висновки для «молодої» молоді. Ми віримо, що вона, яка гряде утворити могутній ренесанс, піде нарешті тим шляхом, що його вказує історія.

Матеріали до теми: **Колонка**

Юрій Макаров «Пісня про Роланда»

Першоджерело: <https://tyzhden.ua/pisnia-pro-rolanda/>

Ні, я не бачив, але засуджую. Точніше, мені огидно. Хоча в ідеалі воно так не працює, але в даному конкретному випадку, як виняток, я не маю потреби передивитися всі 129 хвилин документального фільму «Росіяни на війні», щоби скласти власне враження й, найголовніше, щоби поставити необхідні запитання.

Задля годиться нагадаю, що йдеться про стрічку, яка демонструвалася поза конкурсом на цьогорічному Венеційському кінофестивалі й мало не була показана на ну... майже такому самому престижному фестивалі в Торонто. Зняла її 37-річна канадська режисерка російського походження, а розповідається в ній про суворі будні нашої війни, але з російського окопу. Сам факт показу, а потім і предметний розгляд професіоналів викликали нечуваний у порядному товаристві західних кіношників скандал. З одного боку, хай там як, журналістські стандарти, з другого — підозра в роботі на Кремль. Дамі пригадали, що вона вже засвітилася в проєктах московської помийки Russia Today, щоправда, знятих не в Україні, а на Близькому Сході (Ірак, Сирія — розумієте?). Далі постало логічне запитання, яким дивом пані з камерою і канадським паспортом півроку провела в розташуванні бойового підрозділу регулярних військ Ерефії, як вона стверджує, без жодного узгодження з високим начальством — і це в країні, де за не той пост у соцмережі дають реальний термін? Анекдот! Проте іноземці, не загартовані нашим колективним досвідом, у таке часом вірять або роблять вигляд, що вірять.

Ну й нарешті сам по собі фільм, де прості російські дебіли, «наши мальчікі», впродовж двох годин розповідають на камеру, як їм не подобається воювати, але гроші потрібні, крім того ніяких військових злочинів вони не скоювали (авторка їм вірить), а укropи все одно нацисти й вісім років бомбили Донбас, тож ніяких докорів. Після чого леді в інтерв'ю пояснює для

нетямущих, що вона не хоче приставати на якусь одну з двох позицій, бо щойно пристане, то виходить, що вона за війну, а вона проти війни.

Передусім я не погоджуюся із загальною думкою, що це аж так прямо кремлівська пропаганда. Як на мене, все ще гірше. Річ у тому, що леді — правдива канадка (або, як наші кажуть, канадійка), вона там давно, навчалася в університеті Торонто (а потім ще в Амстердамі), а те, що в Москві народилася, так там пів країни понаїхали. Гроші на фільм теж канадські, постпродакшн канадський, просування канадське. І те, що воно потрапило в програму найбільш реномованих світових кіноподій — теж не якась там спецоперація, криворукі гебешники так тонко не вміють. Яка саме вежа Кремля або поверх ФСБ узгоджували перебування іноземної панночки на нулі, бо вирішила, що це може бути корисним, не має аж такого вже значення. Принципово те, що в сучасному лівуватому інтелектуально-мистецькому світі сформувався попит на «альтернативну» точку зору стосовно нашого з вами цивілізаційного зіткнення, вони це називають *second opinion*. Це не те, що західні високочолі захоплювалися Гітлером у 1930-ті, тут зовсім інше. Я би це назвав: «пост-пацифізм».

Тисячоліттями, від самісінького початку людської історії людина зі зброєю, єдиним фахом якої було вбивати інших людей, вважалася найшанованішим і найпривілейованішим членом суспільства. Лицарі в блискучих обладунках різного дизайну зі щитами різних кольорів вряди-годи боронили свою землю від загарбників, але частіше нападали на чужу й, будьмо вже відверті, займалися чистим грабунком. Героїзація військової справи частково базувалася на простій людській вдячності захисникові від чужого, частково ж, перепрошую, скидалася на нинішній культ спортсменів: ті теж роблять те, що більшості не під силу, теж мають високий соціальний статус і теж часто-густо ризикують власною безпекою й самим життям. Ви колись читали уважно так званий героїчний епос? Кажу «так званий», бо йдеться про документи різних часів і цивілізацій, об'єднані лише тим, що вони прославляють військову звитягу. «Іліада», «Беовульф», «Смерть Артура». Або «Пісня про Роланда»: про всяк випадок нагадаю, що в оригінальному тексті

Роланду, вірному лицарю без страху і докору імператора Карла Великого, протистоїть ватажок маврів Марсілій, в якого «лице чорне й душа чорна», а поклоняється він Аполлену (себто Аполлону). В реальності: надворі VIII століття по Р. Х., маври (араби) іберійської Сарагоси порівняно з дикуватими германцями під орудою Карла — культурні, освічені, виховані воїни, а поклоняються вони, звісно ж, Аллаху. Ось таке представлення «чужого» ідеальне для європейської традиції. Інший справді міг бути носієм вад, а міг просто бути противником, якому автоматично приписувалися всі гріхи. Це універсальний підхід для всієї старої Ойкумени, який залишався актуальним практично аж до минулого століття.

Мелодія часу різко змінилася після Першої світової (ціла література «загубленого покоління», «На західному фронті без змін» і все таке інше) й надто в 1960-ті, коли бути мілітаристом і зневажати противника стало непристойним. Де там кореневі процеси західних суспільств (пацифіки, діти-квіти, «Give peace a chance» й решта прекраснодушної мури), а де цілеспрямовані кремлівські ідеологічні диверсії, коли Міжнародний відділ ЦК КПРС безпосередньо фінансував демонстрації протесту біля військових баз НАТО в Німеччині, питання досі відкрите й якоюсь мірою схоластичне: зрозуміло, що попит на мир як такий, як заперечення збройного опору представникам пекла визрівало в суспільствах Першого світу саме по собі внаслідок власної еволюції. Але через пів століття вже постмодерна логіка пізнавального процесу раптом зробила несподіваний кульбіт, і тепер західна культура намагається... вдивитися в чужого й знайти в ньому людське обличчя. Цим можна пояснити зачарування лівої шпани хамасівським терористом-мучеником, тепер до нього, як виявляється, доєднують і мурло орка. На дві години. Enjoy!

Таким чином завданням порядку денного стає, крім усіх інших і безумовно важливих обставин, адекватний показ справжньої, реальної пики рашкінського монстра. В усій красі. Можна кокетувати з дияволом, захоплюватися доктором Ганнібалом Лектором, косити під Мефістофеля — це все забавки для підлітків. Нинішній актуальний для цілої цивілізації й, якщо не

пощастить, її могильник — отой наївний (sancta simplicitas, «простота хуже воровства») Вася чи Коля, який пішов убивати хохлів, бо за це йому нічого не буде, ще й грошей заплатять, а вони все одно нацисти. Вася — духовний нащадок Пушкіна й Достоевського, хай би який це викликало інтелектуальний спротив. Його пика має бути тригером огиди, а не цікавості. Ось чому важливо не розумітися на гатунках відомої субстанції, а діагностувати належність до неї автоматично й безпомилково. Вася є подобою диявола не через те, що він чужий, а тому, що він є носієм принципово іншої, доцивілізаційної свідомості. До Роланда, до Мухаммада, до Ахілла.

Будь-який голос звідти — голос смерті, хіба що це голос 0,1 % тих, хто не втратив людської подоби й чинить опір ціною власного життя й свободи, вони є, але це все одно 0,1 %. Слухати цей голос — все одно, що ставати самому заради цікавості або інтелектуальної доброчесності на позицію смерті й дивуватися, як воно там. Якщо потрібний якийсь додатковий аргумент для тих у світі, хто готовий відмовитися від Чайковського і Булгакова, — ось він.

Критичний метеріал до теми «Колонка»

Поради від журналіста П.Казаріна щодо написання тексту у жанрі колонка.

Першоджерело: <https://detector.media/community/article/131265/2017-10-25-yak-napysaty-avtorsku-kolonku-anatomiya-publitsystyky-vid-pavla-kazarina/>

Поради від Павла Казаріна про те, як створити ефективну «проповідь» – авторську колонку.

Розмір

У сучасних умовах уявлення про правильний розмір контенту змінюється надзвичайно динамічно. Зараз оптимальною вважається авторська колонка на 3 тис. знаків. На жаль, лонгріди на 20 тис. знаків ніхто не читає. Якщо ви

вирішили продати своєму читачу лонгрід такого розміру, вам необхідно, щоб він потрапив у пастку «вимушеного читання». Це може бути поїздка в метро чи потязі, коли людина не знає, чим себе зайняти і не має можливості втекти в конкурентний простір соціальних мереж. Газету «Вести» зовсім не випадково роздають у заторах чи на автобусних зупинках. Якщо ж ви вирішили продавати авторські колонки в мережі – ваша межа 3-4 тис. знаків.

Розмір визначає структуру тексту. Дуже часто автори пишуть допоки не набридне, а це велика помилка. Бо на виході ми отримуємо неякісні матеріали із незрозумілими висновками. Якщо вам самим не подобається, краще відкласти до завтра, але виконати роботу якісно.

Аудиторія

Аудиторія – це супер принципово. У кожного ЗМІ є своя цільова група. Мені доводилося писати одночасно для декількох видань із різною аудиторією. Якщо ви пишете для іноземців, то маєте розуміти, що їм не цікаві деталі. Для них важливішим є загальний контур, загальне розуміння. Вони хочуть знати, що відбувається в Україні, але без зайвої деталізації. У вас повинна виникати низка образів та алегорій для кожної цільової аудиторії. Завжди майте на увазі вік та умови, за яких росли ваші читачі. Уявлення про це необхідне для того, щоб оперувати правильними та доречними прикладами.

Задача

Ніколи не повторюйте помилку Гоголя. Він був ідеалістом і щиро вірив у те, що світ можна змінити словом. У його уявленні текст міг за одну мить виправити людину. Не до будь-якої аудиторії можна достукатися, про це завжди потрібно пам'ятати.

Інтонація

Коли людина тільки приходить у професію журналіста, розповсюдженою помилкою є матеріали без інтонації, забарвлення. Це коли текст схожий на нудний реферат, від якого хочеться спати на другій хвилині. Аби цього не трапилося, потрібно вирішити, ким для вас є ваш співрозмовник, і підібрати для

нього інтонацію. Краще одразу визначитися з тим, що ви пишете: сповідь чи проповідь. Читач завжди відчуває вашу інтонацію. Розділові знаки можуть бути авторськими; я люблю тире більше, ніж коми, і часто цим зловживаю. Ніколи не бійтесь експериментувати з розділовими знаками, вони визначають настрій вашої колонки.

Скорочуйте!

Як казав класик: «У хорошому тексті словам має бути тісно, а думкам простору». Колонка має залишати місце для співтворчості з читачем. Вона повинна давати йому можливість робити деякі кроки самостійно, змушувати його думати. Я ніколи не відправляю в жодну редакцію текст у той самий день, коли пишу. Завжди читаю та оцінюю свіжим поглядом наступного дня. Розумію, де потрібно дописати, а де прибрати зайве. Намагаюся скорочувати свої матеріали, аби не бути багатослівним. У Гемінгвея було правило «Пиши п'яний, а редагуй тверезий». В Україні дуже часто економлять на хороших редакторах. Як правило, редактор – це людина, яка читає ваш текст, вирішує, чи вона його приймає, і заливає на сайт. Якщо з вами працюють, пояснюють помилки і просять допрацювати текст – ви щасливчик!

«Кулерний тест»

«Кулерний тест» визначає, чи зможе читач, зустрівшись із колегами по роботі, переказати ваш матеріал за короткий час. Скільки би вам не розповідали про те, що завдання журналістики – приймати правильні рішення та допомагати звичайному читачеві, слухачеві чи глядачеві жити за совістю – це все абсолютні дурниці. Люди використовують ЗМІ, щоби мати змогу підтримати світську бесіду та заробляти «соціальні бали». Вони хочуть виглядати розумними та освіченими. Якщо вашу колонку чи матеріал можна буде використати під час бесіди – вас читатимуть! Якщо ваші тексти дають людині можливість відчути себе розумною – вас читатимуть регулярно!

Матеріали до теми: **Есе**

Віталій Портников «Зустріч із собою»

Першоджерело: <https://pen.org.ua/zustrich-iz-soboyu>

Хай як це парадоксально сьогодні виглядає, але для багатьох моїх співвітчизників ця страшна війна стала не лише зустріччю з горем, а й зустріччю із собою, зустріччю зі своєю власною країною, яку до нападу Росії можна було б ніби не помічати. Хай як це парадоксально виглядає, але і для багатьох європейців ця страшна війна стала відкриттям України, розумінням того очевидного факту, що наша країна – це не продовження Росії і не її околиця. Що в нас своя історія, своя культура, зрештою – просто своє життя.

Що й казати, Москва досягла успіху в нав'язуванні і нам самим, і решті світу – і самій собі – впевненості у тому, що української історії не існує, українська мова – "зіпсована" малоросійськими селянами російська мова, а українська культура – це виключно народні танці і веселі застілля. Якщо українець хотів створити привабливий образ своєї країни для імперії – як це робив, наприклад, Микола Гоголь – він розповідав читачеві про вареники, які стрибають прямо до рота, та про сміливих козаків, які віддають життя за московського царя. І, зрозуміло, купався у загальному схваленні та захопленні. Якщо українець хотів звернутися до власного народу, поговорити про його біди та надії, як Тарас Шевченко, його зустрічало лише здивування: навіщо на "діалекті" та навіщо на "сільські теми". І це при тому, що "Кобзар" Шевченка можна було знайти у кожній українській хаті, а петербурзьких критиків, які дивувалися його творчості, читало кілька сотень передплатників "товстих" журналів: до початку ХХ століття російський народ був майже тотально безграмотним.

Але проблема української культури зовсім не лише у її штучній "рустикалізації", а й у переконанні багатьох носіїв цієї культури у її очевидній вторинності порівняно з культурою російською.

І я дуже сподіваюся, що саме зараз українцям вдасться подивитися на себе, більше не озираючись на Росію. Просто подивитися в дзеркало та побачити унікальність власної історичної та культурної спадщини. Побачити унікальність суспільних процесів, що відбуваються на українській землі сьогодні та вже стали одним із важливих образів сучасної Європи. Зрозуміти, що майбутнє – за нами.

Якщо культура Московського царства маргіналізувала та відштовхувала культури, з якими стикалася, українська культура ці культури вбирала, завжди перебуваючи на стику цивілізацій. Тарас Шевченко був одним із перших поетів і мислителів Російської імперії, хто мовою власного народу виніс цій жорстокій і брехливій державі справедливий вирок і пророкував неминучий крах. Ольга Кобилянська, вихована у культурних традиціях Австро-Угорщини, блискуче володіла німецькою мовою й перенесла в українську культуру атмосферу німецької психологічної літератури. Павло Грабовський, засланий до Сибіру за свої політичні переконання, надсилав до журналів та видавництв Львова свої вірші про пригноблені народи. Іван Багряний писав про українців Далекого Сходу на еміграції, а Василь Стус продовжував працювати над своїми віршами у радянському таборі. Коли великого театрального експериментатора Леся Курбаса вигнали з України комуністичні функціонери, йому дав роботу фундатор Московського єврейського театру Соломон Міхоелс – і обидва стали жертвами репресивного режиму. Українська культура – це сумний мартиролог людей, котрі стали жертвами свого вибору на користь власного народу.

Але цей вибір водночас робить українську культуру ще й культурою взаємодії. Український письменник, режисер, композитор та художник не перебуває над аудиторією, він завжди знаходиться поруч. Саме тому українські Майдани можна також назвати частиною не лише політичних та суспільних процесів, а й частиною самої нашої культури. І саме тому один із найвідоміших

сучасних українських письменників та поетів Сергій Жадан ще й рок-виконавець, ще й активіст Майдану у Харкові.

Позбавлення комплексу "вторинності" піде на користь і самим українцям, і тим у світі, хто цікавиться культурою – не українською культурою, а культурою як такою.

XX століття збагатило нас можливістю познайомитися з масштабними постатями та процесами, які навряд чи стали б частиною нашого внутрішнього світу, якби не поява на мапі світу держав, чиї мешканці готові були поділитися з нами своїм багатством. Наскільки біднішим був би я емоційно, якби у юності не бачив картин Чюрльоніса! Якби не читав "Війну із саламандрами" Чапека! Якби не розшифровував сни разом із героями "Палацу снів" Кадаре! Геній авторів чеської опери знає сьогодні кожний, хто полюбляє це мистецтво – ну хто ми без Дворжака чи Сметани? А Сибеліус? Хіба розуміють сьогодні натовпи туристів – навіть не на концерті, а на дачі композитора під Гельсинки, що був час, коли фінської музики для нас ніби не існувало. Хіба хтось із нас має сумніви, що литовська, чеська, фінська чи албанська культури можуть збагатити кожного з нас не меншою мірою, ніж культури "великих" народів, творчою спадщиною яких прийнято захоплюватися? І чи були б для всіх нас доступними ці скарби, якби не відбулося проголошення Чехословаччини, якби фіни не боролися за свободу Фінляндії у кровопролитних війнах, якби литовці двічі у минулому столітті не захищали своє право на незалежність? А незалежність – це ж не просто прапор і гімн. Це й Чюрльоніс також. Й литовський театр на світових фестивалях – не як "додаток", а як демонстрація власного творчого генія. Це право бути відомим.

Нині настав час застосувати той самий підхід до української культури. Звісно, це можна було б зробити й раніше. Кожен, хто зустрів Різдво із музикою Миколи Леонтовича. Кожен, хто захоплювався пластичним генієм Олександра Архипенка. Кожен, хто чув рядки Тараса Шевченка від президента Сполучених Штатів Рональда Рейгана. Кожен міг би замислитися: що це за

народ такий, але чи замислювався? Наше завдання – звести все це в цілісну картину, побачити очі Богородиці в Софії Київській, запам'ятати цей погляд над землею, що завжди цвіте і майже завжди кимось знищується. Почути дзвони наших соборів, які невмовно дзвонять у найтривожніші та найщасливіші моменти нашого життя. Відчути цю волю до життя та готовність до опору тим, хто хоче цю волю відібрати. Зрозуміти святковість України – від чорноморського розмаю Одеси до пагорбів Карпат, до тихих мальовничих сіл Буковини та Галичини. Святковість пісенних фестивалів та збурених Майданів. Святковість братання та самопожертви. Постає сільського хлопця, який прийшов наче зі сторінок українських класиків й застиг на порозі маленької шкільної бібліотеки у німому захваті. І постає молодого айтишника, його правнука, заглибленого у роботу на терасі міського кафе у Києві чи у Львові. Тільки погляд залишився тим самим – романтичним і мрійливим. Ось цей романтичний погляд, мабуть, і визначає все українське життя та всю українську культуру – у книгах, музиці, мальовничих полотнах.

Однак коли хто хоче зазіхнути на цю романтичну закоханість у життя, на цю святковість, українська мрійливість легко переплавляється у сталь.

Критичний матеріал до теми: **Есе**

Віталій Порников «Чому есей схожий на математичну формулу»

Першоджерело: <https://pen.org.ua/chomu-esej-shozhyj-na-matematychnu-formulu>

Не з позиції літературознавця, але людини, яка працює з текстом, хочу сказати кілька важливих речей.

Перша умова – це бажання писати. Люди, які приходять у журналістику, публіцистику чи літературу й не бажають писати, – це найнещасніші люди. Їхнє життя перетворюється на катастрофу: коли вони підходять кожного дня до друкарської машинки (або комп'ютера), як до верстата. Я вважаю, що доброго

тексту з такої роботи не буде. Але бажання писати ще не достатньо. Якщо людина не бажає та не вміє писати – це вже суцільна графоманія. З цієї позиції мене ніколи не турбували думки про величезну кількість інтернет-блогерів, увесь цей інформаційний потік, який ми маємо – що все це знищить журналістику. Не знищить з однієї простої причини: таким дивовижним чином створений людський мозок, що він може відрізнити професійність і хист від графоманії.

Професійний текст може бути поганим. Або хорошим, або навіть геніальним. Від непрофесійного тексту він відрізняється тим, що його можна дочитати до кінця, а графоманський, окрім його автора, ніхто не дочитує.

Людина може мати хист і не мати бажання писати. І це проблеми творчої людини: коли ти усвідомлюєш свою обдарованість, але бажання створювати текст немає – це те, що примушує людей займатися різними жанрами. Мені важко примусити себе писати великі форми й цікаво працювати з маленькими текстами. Для мене написання книжки – це катастрофа, хоча я знаю, що можу. До речі, Антон Чехов свого часу також мучився через те, що не може створити великий роман, як його сучасники – Лев Толстой чи Фьодр Достоевський.

Для есеїстики недостатньо тільки таланту й бажання. Важливою є чіткість думки. Я взагалі ставлюся до тексту як до певної математичної задачі, яку я хочу вирішити. Щоправда, зовсім не вмію вирішувати звичайні математичні задачі: за десять років навчання в школі я не вирішив жодної. Разом із тим до гуманітарних речей я ставлюся як до точних наук. Коли я врешті вирішую задачу, пишу текст – і доволі швидко: 3000 знаків за 15 хвилин. Але перед тим, як я почну писати, я можу кілька годин думати й вирішувати цю задачу. Мені важливо, щоб читач це бачив: розвиток думки, причинно-наслідковий зв'язок. Текст може бути емоційним, але емоція має бути підтверджена абсолютно конкретними фактами – це моє знаряддя в боротьбі з постправдою.

Ми живемо у світі, де величезна кількість людей думає, що життя таке, яким вони його собі уявляють. І якщо якісь факти їм не подобаються, вони їх ігнорують. Яскравий приклад: я сьогодні весь день даю коментарі іноземним

колегам щодо собору Української православної церкви, вони намагаються зрозуміти реакцію Росії. Я намагаюся пояснити, що Російська православна церква щиро не була готова до того, що відбувається, тому що РПЦ живе в тому світі фактів, які сама вигадала сторіччя тому. Ігнорування фактів пов'язане з тим, що люди живуть у світі, який далеко від причинно-наслідкових зв'язків, вони їх не хочуть бачити.

З есеїстикою працюють люди з різних боків і професій. Є письменники, які підходять до тексту як до літературного жанру, однак часто їм заважає власна здатність до фантазії, перенасиченість мозку метафорами, порівняннями – усіма тими засобами, які роблять текст привабливим і цікавим літературним текстом, але публіцистичний – перевантажують зайвими деталями й заважають добратися до думки. Часто в літературному есеї фантазія поступається фактам, тож сенс тексту стає незрозумілим для читача.

Є журналісти, які приходять у публіцистику, але їм не вистачає фантазії.

Публіцистика потребує не тільки репортажного, але й осяжного погляду на життя, уміння дивитися на життя глобально, уміння піднятися над життям. Журналістика – це, як правило, професія людини, яка знаходиться на бруківці серед перехожих, а публіцистика потребує піднятися на 25 поверх і погляду згори. Подивитися на процеси з історичної точки зору, подивитися на життя з точки зору того, як воно буде складатися десятиріччями. Коли я пишу тексти, я не думаю, що вони мають принести користь тим, хто сьогодні мене читає, адже публіцистика – це жанр, який відбувається завтра й післязавтра.

Казати, що за два-три роки буде покращення – це завдання політика. Завдання публіциста сказати, що потрібно працювати 50 років, щоб наші правнуки мали краще життя й згадали нас добрим словом. Таким чином ми говоримо з людьми правдивими словами.

Публіцистика, на відміну від журналістики й літератури, допомагає створити образ сучасності й сформулювати своє ставлення до сучасності.

Величезне значення має розуміння публіцистом аудиторії. Враховуючи певне ставлення суспільства до моральних чинників, одну думку я можу пояснити для польського читача двома словами, для українського – двома реченнями, а для російського можу писати два абзаци. Ви можете мати справу з аудиторіями, у яких поняття добра й зла сприймаються зовсім по-різному. Ви маєте усвідомлювати рівень розвитку аудиторії, рівень архаїчності аудиторії. Наприклад, аудиторія Великої Британії та Сполучених Штатів Америки живе в XXI столітті, Польщі – на межі XX та XXI століття, України – у XIX столітті, а Росії – у XVIII. І якщо ви будете себе обманювати, вважаючи, що ці сучасні аудиторії живуть в одному часовому вимірі, вас ніхто не зрозуміє.

Ви можете бути в XXI столітті, але якщо ви працюєте з людьми, які живуть у XIX, маєте чітко розуміти, що ви працюєте з дітьми. І публіцист пише дитячу літературу з усвідомленням дитинності розвитку, наївності, далекості від категорій, якими оперують дорослі люди. У наших умовах пострадянського суспільства публіцист – це дитячий письменник. В Україні ще немає дорослого читача. Я не боюся залишитися до кінця свого життя дитячим письменником, тому що мої попередники, Джонатан Свіфт наприклад, теж були дитячими письменниками. "Мандри Гуллівера" – це по суті збірка політичної сатири, вірєць політичної есеїстики свого часу, який сьогодні нам здається дитячою літературою. Можливо, мої статті читатимуть через 100 років і теж називатимуть дитячим письменником.

Текст не має бути тільки заради тексту. Що з красиво написаного тексту для розвитку суспільства? Що від нього зміниться? Красиво написаний текст – це спроба приховати власну інтелектуальну нищість, нездатність сформулювати власну думку, готовність завжди продатися будь-якому олігарху – просто готовність за красивою біжутерією приховати проституцію. Якщо ви бачите, що ви працюєте з ідіотами, треба називати речі своїми іменами, не треба боятися. Якщо ви скажете натовпу про його жалюгідність, він зупиниться і почне тебе слухати, захищатиме від ідіотів, яких завжди буде більшість. Публіцистика не розрахована на більшість. Більшість завжди шукає простих відповідей: у Twitter, фейсбучних постах та обіцянках політиків. Якщо ви

хочете мати справу з тими, хто хоче думати, ви маєте розмовляти з ними мовою чітких політичних, соціальних, економічних формул, давати їм альтернативи, які вони самі будуть знаходити. Їх потрібно навчити вирішувати й складати власні завдання.

Я не вірю, що людину можна навчити писати, якщо вона цього не вміє. Не можна навчити співати людину, у якої немає голосу. Чим більше людина прочитає й проаналізує серйозних книжок, подивиться картин у галереях, прослухає симфоній у консерваторіях, чим більше ознайомиться з фактами, прочитає історичних підручників – тим більше в неї буде здатності оцінити конкретну подію й процес. Писати ніхто й нікого не навчить. Якщо ви будете розвиненою людиною, ви можете бути цікавішим, ніж ваша аудиторія.

Якщо ви будете обізнані в якомусь предметі більше за вашу аудиторію, ви будете їй цікаві, а якщо навпаки – будете виглядати дилетантом. Я вчився на філологічному та на факультеті журналістики, і якщо ви запитаете, де я отримував освіту, я скажу, що на філологічному. На факультеті журналістики в мене чудова тусовка, але писати мене там ніхто не навчив.

З електронними носіями все просто: вони обмежують розмір публіцистики. Коли з'явилася технологія книжок на склеєній обкладинці, це зменшило розмір роману; тепер великий роман може написати тільки метр, якийсь Нобелівський лауреат. Я пам'ятаю, коли ми почали випускати газету, колонка редактора за макетом мала бути 2400 знаків: я бідкався, що це надто мало. Зараз я завжди пишу в таких обсягах, максимум – 3000. Натомість, коли я починав працювати в публіцистиці, у газеті "Дзеркало тижня" вимагали 10-15 000 знаків.

Помилка графомана в тому, що він взагалі пише. Якщо ж професійний текст не дочитують до кінця, це означає, що автор не зміг чітко викласти думку. Якщо людина починає плутатися в ваших думках, коли їх стає більше, ніж одна-дві на текст, людині стає не цікаво. Коли ви пишете текст, ви маєте чітко вирішити, що ви хочете сказати й сформулювати це.

Ми входимо в час абсолютно нової публіцистики. Журналістика та публіцистика завжди були командною роботою, важливим був бренд видання, головною функцією роботи була передача новин. Коли з'явилися соціальні мережі, сенс у передачі новин змінився, зараз репортером може бути будь-хто. Найважливішою функцією журналістики стає бекграунд, професійне пояснення процесів, розслідування складної справи. Зараз цінується здатність узагальнити, професійно викласти контент і контекст події. Особистість стає головним героєм історії. Ви – головний бренд.

Зараз є професійні публіцисти, власна популярність яких може бути більшою, ніж популярність брендів, на які вони працюють. Дедалі більш очевидним стає індивідуальний зв'язок читача і автора.

Треба бути особистостями. Парадоксальність та індивідуальність мислення не може замінити ніхто. Треба вміти й бажати писати. Треба чітко вирішувати завдання, яке ви ставите перед собою, коли сідаєте писати текст. Важливо все життя працювати над собою: безперервно й у всіх ситуаціях сприймати життя як постійний розвиток – тоді ви переможете.